

Det monumentala klimatsveket

Jag söker mig inåt och längre ner i arkivet. Denna sommar 2018, då kroppsvätskorna inom mig vill blanda sig med sina kompisar utanför i det knappt svalkande havsvattnet, har jag tagit min tillflykt till de kylda rummen i arkivet för att undersöka vilken kunskap det historiskt funnits i Sverige om klimatkrisen. I Kalifornien brakar energisystemet samman under tyngden av luftkonditioneringsanläggningarna. I Frankrike stoppas kärnkraftverken på grund av för varmt kylvatten. I Sverige fyller algbloomningen ledningarna till vattenproduktionen i avsaltningsanläggningarna. Det industrimoderna samhällets lösningar framstår oundvikligen som återvändsgränder och kunskapen om klimatkrisen har inte översatts till politiska förslag som tar vetskapen på allvar. Vi har fortsatt leva som om vi inte visste. Hur länge, på vilket sätt och vilka har haft denna kunskap utan att agera?

För över 60 år sedan, när mina föräldrar var tonåringar, hade oroande observationer av klimatet börjat tränga in i de svenska eliternas medvetande. Och i boken *Sverige år 2000 – 24 svenska framtidsforskare om morgondagens samhälle* (1969) samlades insikter från de allra främsta företrädarna inom forskning och industri för att diskutera utmaningar och möjligheter. Deltagarna var till exempel **Sven Brohult** (Ingenjörsvetenskapsakademien), direktör **Curt-Steffen Giesecke** (Svenska arbetsgivarförbundet), professor **Lennart Holm** (Statens institut för byggforskning, bankdirektör **Erik Lindström** (Svenska Handelsbanken). **Tom Selander** sammanfattande deras kunskaper om den stundande klimatkrisen: "Till följd av förbränningen av fossila bränslen ökar mängden koldioxid i atmosfären. [...] Fortsätter luftförstöringen i allt snabbare tempo kan högst avsevärda klimatrubbningar ha inträffat redan år 2000". Sveriges ledande maktskikt visste alltså om konsekvenserna av förbränningen av kol, olja och fossilgas redan på 1960-talet. 1971 hölls sedan en tre veckor lång konferens i Stockholm på initiativ av Massachusetts Institute of Technology (MIT) med Ingenjörsvetenskapsakademien och Kungliga Vetenskapsakademien som värdar. Konferensen, Study of Man's Impact on Climate, samlade ett trettiotal professorer för att diskutera följderna av de allt högre koldioxidhalterna i luften från industrisamhället. Boken från konferensen var ett år senare obligatorisk läsning för alla deltagare vid FN:s miljökonferens i Stockholm.

I **Birgitta Dahls** personliga arkiv finner jag mängder av spår av kunskapen om klimatkrisen. **Anders Björkström**, **Bertil Bolin** och **Henning Rodhes** utredning *Klimatpåverkan från Energiproduktion* från 1977 plockades

nästans ordagrant in i Energikommissionens rapporter: "Uppvärmningen till år 2000 beräknas då kunna bli av storleksordningen 0,5–1 °C, vilket bör ge urskiljbara klimatförändringar. Uppvärmningen till år 2050 beräknas bli lika stor eller större än de naturliga variationerna under de senaste 1000 åren eller mellan 1,5 och 4 °C. De här angivna temperaturförändringarna avser globala värden. Olika regioner i temperaturstegring (av storleksordningen 23 °C) kan komma att uppträda mellan olika regioner". Alla politiska partier i Sverige ingick i Energikommissionen där de fick fördjupad vetenskaplig kunskap om den annalkande klimatkrisen redan 1977. Konsekvenserna av dessa värmeförändringar förklarades i kommissionens rapport bli större nederbörd, att delar av havsisen bryts upp och att odlingsbetingelserna förändras.

I 1980-talets Sverige, där jag växte upp, fanns djupa insikter om miljö- och klimatproblemen vilket diskuteras i boken *Den inställda omställningen*. Den klimatvetenskapliga kunskapen togs på allvar av aktörer inom alla sektorer och över ideologiska gränser. **Ronald Reagan** och **Margaret Thatcher** kunde komma överens med **Michail Gorbatjov** om att det var nödvändigt att skapa en mellanstatlig vetenskaplig kommitté för att studera klimatkrisen: IPCC. Symtomatiskt inledde Moderaternas **Gunnar Hökmark** sin artikel på *DN Debatt* så här den 25 augusti 1989: "Det finns förmodligen inget enskilt miljöproblem av samma globala dignitet som växthus-effekten. Internationell forskning och vetenskap säger oss att utsläppen av framför allt koldioxid kan ge en höjning av den globala medeltemperaturen på mellan 1,5 och 4,5 grader redan efter de närmaste 30–50 åren. För Sverige kan det röra sig om temperaturförändringar på uppemot 8–10 grader". Tjugo år senare, i början av 2000-talet, placerades klimatkrisen åter på den politiska agendan. Denna gång av oroliga forskare, en bekymrad miljörelse samt **Nicholas Sterns** rapport, allt beskrivet i boken *Discourses of Global Climate Change. Apocalyptic Framing and Political Antagonisms*. Insikten att det blir dyrare att agera mot klimatförändringarna i framtiden, som nationalekonomen Stern kom fram till, påverkade debatten starkt och fick många att förstå hur akut läget var. Statsministern **Fredrik Reinfeldt** menade till exempel i sitt Almedalstal 2008, som till stora delar handlade om klimatkrisen, att man nu skulle ta "ett av mänsklighetens viktigaste beslut och det är Sveriges roll att visa ledarskap och gå före".

Istället för att hantera klimatkrisen så har utmaningen blivit än mer svår. De senaste åren har två starka grupper gått samman i klimatförnekelse, nämligen utvinningsindustrin och högernationalister/nyfascister. När Sverigedemokraternas partiledare **Jimmie Åkesson** kommenterade 2018 års torka och bränder med att det bara handlade om väder och inget som kunde kopplas samman med den pågående klimatkrisen, återupprepade han högernationalisters okunnighet om klimatvetenskap som har blivit allt synligare och tydligare de senaste åren. Många högernationalistiska partier i Europa har numera olika former av klimatförnekelse som en av sina bärande värderingar, inte alltid så synlig men liksom rasismen som en underliggande raft. Vi ser

det hos regeringspartier i Danmark, Norge och Polen, hos brittiska UKIP, franska Front National och tyska AfD. Sverigedemokraterna uttrycker misstänksamhet mot SMHI, diskrediterar Parisavtalet, avfärdar klimatlagar och utnämner klimatförnekaren **Václav Klaus** till frihetskämp.

Idag önskar sig många en stor röd knapp på vilken det står Nödstop! Att kriminalisera klimatbrott genom att lagfästa det som börjat kallas "naturens rättigheter" kan vara en sådan knapp. Den kanadensiske doktorn i miljö-rätt **David R. Boyd** har i *The Rights of Nature: A Legal Revolution That Could Save the World* sammanfattat nödvändigheten av, filosofin bakom och samtidens praktik av naturens rättigheter. En sådan utveckling är inte alls särskilt kontroversiell; för varför kan företag vara legala subjekt men inte atmosfären, ingen av dem kan ju tala själva? NR finns i Ecuador och Bolivias konstitutioner och i kommunal lagstiftning i USA. I Nya Zeeland har Naturens Rättigheter till och med byggts in som del i förvaltningen av ett flertal nationalparker efter krav från urfolken, maorierna. Genom att bygga vidare på de grundvärderingar som finns i urfolks kulturer gällande människans invädda liv med naturen så har konsensus kunnat skapas. Förvaltningen av till exempel Te Urewera görs numera utifrån områdets egna behov som uttolkas av två juridiska företrädare. Tänk om atmosfären hade laglig rätt att inte förgiftas och klimatbrott kunde lagföras, hur skulle klimatpolitiken se ut då?

Ute ur arkivet på väg hem sätter jag mig ner bredvid **Greta Thunberg** som hösten 2018 klimatstrejkar utanför Sveriges riksdag. Denna femtonåring samlar en allt större skara medmänniskor omkring sig: "Varför ska vi gå till skolan när de vuxna samtidigt förstör vår planet så att vi inte kommer ha någon nytta av det vi lär oss i skolan", resonerar hon. Hon är del av en global rörelse av unga vuxna som stämmer stater, sätter sig i vägen för fossil infrastruktur och organiserar demonstrationer. Vi är klimatet, klimatet är oss, formulerar de sin grundläggande hållning. Hon kanske faktiskt är den generation vi väntat på? Vi kan också vara del av den generation som har kunskapen och som väljer att göra något med den.

Martin Hultman, docent i vetenskaps-, teknik- och miljöstudier från Umeå universitet och verksam vid Chalmers. Författare av Discourses of Global Climate Change, Den inställda omställningen och Ecological Masculinities.

